

30. juni 2011

**Redegørelse om forløbet efter Grindstedredegørelsens
offentliggørelse oktober 2008**

Arbejdstilsynet

Arbejdsskadestyrelsen

Indhold

- 1. Baggrund for redegørelsen**
- 2. Sammenfatning og konklusion**
- 3. Grindstedredegørelsen og opfølgningen herpå**
- 4. Rammerne for kviksølvmålinger**
- 5. 3F's anmodning om aktindsigt**
- 6. Generelt om ansvaret i forhold til arbejdsmiljø og arbejdsskader**
- 7. Nye og fremadrettede initiativer**

1. Baggrund for redegørelsen

Beskæftigelsesministeren har den 17. juni 2011 bedt Arbejdstilsynet og Arbejdsskadestyrelsen om at udarbejde en fælles redegørelse, der skal belyse forløbet efter Grindstedredegørelsens offentliggørelse. Grindstedredegørelsen blev offentliggjort den 21. oktober 2008 og samtidig sendt til Folketingets Arbejdsmarkedsudvalg.

Beskæftigelsesministerens anmodning kommer på baggrund af den senere tids medieomtale af en række virksomheder, herunder virksomheden Kamstrup, hvor man tidligere har arbejdet med kviksølv. Oplysninger om disse virksomheder tager afsæt i Grindstedredegørelsens bilag 14, der viser en oversigt over kviksølvmålinger i urin på medarbejdere på en række virksomheder i perioden 1949 til 1983.

2. Sammenfatning og konklusion

På baggrund af redegørelsens gennemgang kan sammenfattende konkluderes følgende:

- Den foreliggende dokumentation og supplerende oplysninger underbygger, at de ansatte, der har fået foretaget kviksølvmålinger, er blevet informeret på de pågældende tidspunkter om resultatet af målinger, som var af betydning for dem. Arbejdstilsynet har således på baggrund af ansvarsreglen i lægeloven, Arbejdstilsynets instruks fra 1942 og Betænkning fra embedsmandsgruppen om bedriftssundhedstjeneste fra 1977 lagt til grund, at de arbejdsleger og andre sundhedsfaglige personer, som var ansvarlige for målingerne, har oplyst de ansatte om måleresultater, som var af betydning for de ansatte. Dertil kommer, at de ansatte som udgangspunkt også har fået oplysninger om målingerne på anden vis gennem virksomheden og tillidsmanden. Det underbygges af Arbejdstilsynets instruks fra 1942, og af Arbejdstilsynets kendskab til praksis m.v. dengang. Endvidere underbygges det af dokumenter fra Grindstedværket, Kamstrup, Esbjerg Kemi og Sojakagefabrikken.

- Den generelle 30-årige forældelsesfrist for erhvervssygdomme er ophævet med virkning fra 12. maj 2011, hvorefter der ikke længere findes en forældelsesfrist for erhvervssygdomme. Der er således taget hånd om forældelsesproblemstillingen både i forhold til de virksomheder, der er nævnt i Grindstedredegørelsens bilag 14, og i forhold til virksomheder generelt, således at alle kviksølv-sager kan anmeldes og sagsbehandles i Arbejdsskadestyrelsen. Det betyder, at alle der opfylder betingelserne for at få en arbejdsskadeerstatning, kan få en sådan.
- I sagen om Grindstedværket var der tale om ekstraordinære omstændigheder. Det fandtes i Grindstedredegørelsen kritisabelt, at Arbejdstilsynet, der var bekendt med omfattende og tilbagevendende målinger af kviksølvkoncentrationer over grænseværdien, ifølge de tilgængelige sagsakter over en længere årrække ikke greb tilstrækkeligt ind over for en omfattende kviksølvseksposering, som et betydeligt antal ansatte var udsat for på B2-afdelingen på Grindstedværket.
- Vedrørende bilag 14 i Grindstedredegørelsen kan det oplyses, at Grindstedredegørelsen også skulle belyse, hvilke andre steder der havde været produktion med hjælp af kviksølv. Under arbejdet med Grindstedredegørelsen og indsamling af dokumenter hertil modtog Arbejdstilsynet fra Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø et dokument med en liste over historiske data for kviksølv i urin. Dokumentet indeholdt informationer om målinger for kviksølv i urin hos medarbejdere på en række danske virksomheder i perioden 1949 til 1983. I dokumentet blev virksomhedsnavn, den ansattes navn, måleresultat og måledato oplyst. Det er dette dokument, som Arbejdstilsynet har anvendt til udarbejdelsen af bilag 14.
- Vedrørende oplysninger om CPR-numre var der ikke oplysninger om CPR-numre og adresser på de ansatte i det dokument, som lå til grund for bilag 14. Der er i nogle af dokumenterne fra 3F's aktindsigtssag fundet måleresultater med CPR-numre, men de udgør kun en mindre del.
- Vedrørende Arbejdstilsynets overstregning af CPR-numre og navne i de dokumenter, som 3F har fået aktindsigt i, kan det oplyses at baggrunden for, at Arbejdstilsynet har overstreget disse oplysninger er, at der efter offentlighedsloven er tale om oplysninger om enkeltpersoners private forhold. Arbejdstilsynet har som udgangspunkt efter forvaltningsloven tavshedspligt, når det er nødvendigt at hemmeligholde en oplysning for at varetage væsentlige hensyn til private interesser, herunder enkeltpersoners interesse i at beskytte oplysninger om personlige forhold.
- 3F og Arbejdsskadestyrelsen har efter en dialog indgået et samarbejde medio juni 2011, hvor hovedformålet er at finde og undersøge, hvorvidt ansatte, der eventuelt har pådraget sig en arbejdsskade i forbindelse med udsættelse for kviksølv, har ret til erstatning efter arbejdsskadeloven, ligesom det skete i forbindelse med Grindstedssagen. Dette samarbejde er udvidet med Dansk Metal og LO, der har lovet at undersøge, om de kan hjælpe med at finde frem til ansatte, der er blevet syge. Det forventes med disse tiltag og medieomtalen, at alle ansatte der mener, at de er blevet syge af arbejdet med kviksølv, får anmeldt deres skade til ASK.
- Vedrørende klagen over lang sagsbehandlingstid i forbindelse med 3F's anmodning om aktindsigt i dokumenter for 10 af virksomhederne, der optræder i bilag 14 gælder det, at
 - det var særdeles vanskeligt og tidskrævende at tilvejebringe dokumenter fra landsarkiver og Rigsarkiver for en periode, der rakte mere end 60 år tilbage,
 - søgning har måtte foretages på manuel basis,
 - samtlige dokumenter i sagerne har skullet gennemgås,

- hovedparten af materialet, som var særdeles omfangsrigt, har vedrørt helt andre forhold på virksomheden end kviksølvmålinger.

Disse forhold har været årsag til den lange sagsbehandlingstid, hvilket Arbejdstilsynet har beklaget overfor 3F. Det bemærkes, at Arbejdstilsynet løbende i perioden april 2009 til januar 2010 orienterede 3F om sagens fremdrift.

- Vedrørende opdelingen af ansvar og opgaver for virksomheder, myndigheder og læger ved arbejde med kviksølv, og behandling af evt. arbejdsskader som følge af arbejde med kviksølv gælder det – udover hvad der fremgår af ovenstående – at:
 - det er arbejdsgiveren, der har ansvaret for at sikre, at de ansatte har et sikkert og sundt arbejdsmiljø
 - Arbejdstilsynets opgave er at føre tilsyn med, at virksomhederne overholder arbejdsmiljøreglerne
 - Arbejdsskadestyrelsens opgave er at tage stilling til erstatningsspørgsmål i forbindelse med anmeldelser af mulige arbejdsskader.
 - Fra 1976 har læger og tandlæger haft pligt til at anmelde erhvervs sygdomme til Arbejdsskadestyrelsen.
- Vedrørende reglerne for kviksølv kan det oplyses, at anvendelsen i dag i forhold til tidligere er begrænset, fordi det i dag med ganske få undtagelser er forbudt at sælge og importere kviksølv.

3. Grindstedredegørelsen og opfølgningen herpå

På foranledning af den daværende beskæftigelsesminister modtog Folketingets Arbejdsmarkedsudvalg i oktober 2008 Arbejdstilsynets og Arbejdsskadestyrelsens fælles redegørelse om kviksølv mv. på Grindstedværket og BASF i Grenå. Baggrunden herfor var medieomtale i juni 2008 om, at ansatte på værket var blevet udsat for kviksølvforgiftning.

Det fremgik af redegørelsen, at den daværende forældelseslovs bestemmelser om en 20-årig forældelsesfrist medførte, at der måtte antages at være tidligere ansatte ved Grindstedværket, hvis arbejdsskadesager var forældede. Disse ansatte havde på grund af forældelse af deres sager ikke krav på erstatning.

Redegørelsen viste samtidig, at der var tale om ekstraordinære omstændigheder i sagen, der kunne begrunde en særlig kompensationsordning for de tidligere ansatte. Det fandtes i sagen kritisabelt, at:

- Arbejdstilsynet i perioden 1962 til 1980 var bekendt med omfattende og tilbagevendende målinger af kviksølvkoncentrationer over grænseværdien. På Grindstedværket blev der således foretaget 715 målinger over en periode på 18 år, hvor 439 målinger (svarende til 61 procent) lå over grænseværdien,
- Arbejdstilsynet i denne periode besøgte Grindstedværket i Grindsted 55 gange og igennem perioden gjorde virksomheden opmærksom på problemstillingen og traf aftaler med virksomheden om skærpede sikkerhedsforanstaltninger, og at
- det af de tilgængelige sagsakter ikke kunne ses, at Arbejdstilsynet i perioden 1962 til 1980 afgav påbud eller på anden måde reagerede tilstrækkeligt konsekvent over for virksomheden i

forhold til de høje overskridelser, som et betydeligt antal ansatte på Grindstedværket (B2-afdelingen) var udsat for.

Det fandtes således kritisabelt, at Arbejdstilsynet, der var bekendt med de omfattende og tilbagevendende målinger af kviksølvs-koncentrationer over grænseværdien, ifølge de tilgængelige sagsakter over en længere årrække ikke greb tilstrækkeligt ind over for den omfattende kviksølvs-konponering, som et betydeligt antal ansatte var udsat for.

Regeringen sikrede grundet sagens ekstraordinære omstændigheder, at der blev afsat midler på finansloven til en særlig kompensationsordning for ansatte ved den tidligere B2-afdeling på Grindstedværket i Grindsted i perioden 1962 til 1980, hvis eventuelle krav på erstatning var forældet efter de daværende regler med en 20-årig forældelsesfrist .

Arbejdsskadestyrelsen opfordrede alle ansatte ved Grindstedværket, som mente at kunne have pådraget sig en sygdom som følge af udsættelse for kviksølv, til enten selv at anmelde sygdomme eller at anmelde via egen læge. Herudover nedsatte Arbejdsskadestyrelsen et særligt team til at behandle disse sager. Endvidere indgik Arbejdsskadestyrelsen et samarbejde med 3F med henblik på, at forbundet kunne gøre medlemmer opmærksomme på muligheden for anmeldelse ved mistanke om en eventuel arbejdsskade.

I forbindelse med behandlingen af konkrete sager med navngivne personer, som tidligere havde været ansat på Grindstedværket, anmodede Arbejdsskadestyrelsen som led i sagernes oplysning Arbejdstilsynet om og modtog med hjemmel i arbejdsskadesikringslovens § 37, stk. 2, dokumenter, herunder følsomme personoplysninger i forbindelse med kviksølvmålinger, som led i sagernes oplysning. Da CPR-numre og helbredsoplysninger er såkaldte følsomme personoplysninger, må Arbejdstilsynet ikke af egen drift sende disse oplysninger til Arbejdsskadestyrelsen. Arbejdsskadestyrelsen er således kun i besiddelse af oplysninger om målinger af kviksølv på personer, hvor der foreligger en arbejdsskadeanmeldelse.

Baggrund for Grindstedredegørelsens bilag 14

Grindstedredegørelsen skulle også belyse, hvilke andre steder der havde været produktion med hjælp af kviksølv. Arbejdstilsynet har ikke databaser, som gør det muligt at søge på, hvilke produktionsmetoder der anvendes på virksomhederne.

Under arbejdet med Grindstedredegørelsen og indsamling af dokumenter hertil modtog Arbejdstilsynet fra Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø (som tidligere hed Arbejdsmiljøinstituttet og endnu tidligere Statens Institut for Arbejdshygiejne og indtil 1997 var en del af Arbejdstilsynet) et dokument med Arbejdsmiljøinstituttets historiske data for kviksølv i urin.

Dokumentet indeholdt informationer om målinger for kviksølv i urin hos medarbejdere på en række danske virksomheder i perioden 1949 til 1983. Disse informationer var blevet sammen-skrevet i dokumentet i forbindelse med overvejelser om et forskningsprojekt om ældre mænd, som tidligere havde været udsat for kviksølvdampe.

I dokumentet blev virksomhedsnavn, den ansattes navn, måleresultat og måledato oplistet. Der blev foretaget flere målinger på nogle af de ansatte. Det fremgår ikke hvorvidt samtlige ansatte, der er blevet målt, figurerer i dokumentet eller hvorvidt antallet af virksomheder, der har arbejdet med kviksølv, er dækkende for perioden 1949 til 1983. Der var i dokumentet ikke oplysninger om CPR-numre og adresser på de ansatte. Det er dette dokument, som Arbejdstilsynet har anvendt til udarbejdelsen af bilag 14. Grindstedredegørelsens bilag 14 er vedlagt denne redegørelse som bilag 1.

I bilag 14 vises således for en række virksomheder et antal meget varierende målinger og måleperioder samt et antal målinger med overskridelse af grænseværdien på 100 mikrogram kviksølv pr. liter urin. Bilag 14 giver formentligt ikke et fyldestgørende billede af alle målinger på virksomhederne, men illustrerer, at der også på andre virksomheder end Grindstedværket har været anvendt kviksølv i produktionen.

4. Rammerne for kviksølvmålinger

Den første arbejdslæge blev ansat i Arbejdstilsynet omkring 1930, og op igennem tiden blev der ansat flere arbejdslæger så hele landets tilsyns kontrol kunne dækkes. Formålet med arbejdslægerne arbejde var efter lov om almindelig arbejderbeskyttelse bl.a. forebyggelse og bekæmpelse af sundhedsfarer. Arbejdet omfattede bl.a. større undersøgelser af forekomsten af erhvervs sygdomme som fx støvlunger, blyforgiftning, periodiske undersøgelser af arbejdere med sundhedsfarlige arbejdsforhold som fx arbejde med kviksølv, samt lægelig bistand til Direktoratet for Arbejdstilsynet og Arbejdstilsynets tilsynskredse.

Hjælp til det diagnostiske arbejde fik lægerne fra Rigshospitalets arbejdsmedicinske klinik, samt Statens Institut for Arbejdshygiejne som bl.a. udførte undersøgelser af stoffer og biologiske prøver som fx kviksølv indhold i urinprøver. Statens Institut For Arbejdshygiejne var på det tidspunkt direkte knyttet til Direktoratet for Arbejdstilsynet¹.

Det fremgik af lov om almindelig arbejderbeskyttelse fra 1954, at Arbejdstilsynet bl.a. kunne lade iværksætte lægeundersøgelser og arbejdshygiejniske undersøgelser, herunder undersøgelser af de stoffer, som de ansatte var udsat for at blive påvirket af, hvis Arbejdstilsynet skønnede, at forholdene i en virksomhed, et fag eller et fagligt område rummede en væsentlig sundhedsfare for arbejderne.

Det fremgik af samme lov, at der under Arbejdstilsynet var ansat et lægeligt tilsynspersonale, som bestod af arbejdslæger, der herudover blev bistået af egnet personale. Det fremgik videre af loven, at undersøgelserne blev foretaget af Arbejdstilsynets arbejdslæger eller af andre af direktøren for Arbejdstilsynet udpegede læger efter takster fastsat af socialministeren.

De ansattes information om kviksølvmålinger og resultater heraf

Hverken loven fra 1954 eller arbejdsmiljøloven fra 1977 indeholder bestemmelser om, at den, der gennemfører undersøgelser, skal orientere den undersøgte om resultatet. Imidlertid forholder en betænkning² fra 1977 sig til spørgsmålet om information om undersøgelsesresultater, og anfører, at som hovedprincip skal orientering om resultatet fra en personundersøgelse altid gives det enkelte individ.

Dette underbygges af, at det er et grundprincip i sundhedsretten, at forpligtelsen til at informere en person/patient om undersøgelsesresultater, ligger hos den sundhedsperson, fx læge, som er ansvarlig for undersøgelsen. Det hænger bl.a. sammen med, at patienten ud over selve undersøgelsesresultatet har krav på en sundhedsfaglig vurdering heraf samt information om, hvilke rele-

¹ Betænkning om en dansk bedriftssundhedstjeneste, marts 1975

² Betænkning fra Embedsmandsgruppen om bedriftssundhedstjeneste, nr. IV, Lægeundersøgelse m.v. efter § 63 i lov om arbejdsmiljø, 1977

vante behandlingstiltag, der eventuelt måtte være. Denne vurdering og information er den sundhedsfaglige person den nærmeste og den bedste til at give.

Lægers informationspligt blev lovfæstet med en ændring af lægeloven i 1992. Indtil da var der tale om en faglig norm, der fulgte af den almindelige ansvarsregel i lægelovens § 6, hvorefter lægen er forpligtet til at handle med omhu og samvittighedsfuldhed. Ansvarsreglen i lægelovens § 6 stammer fra den første lægelov fra 1934. Op igennem det 20. århundrede er der sket en udvikling af den faglige norm.

I en instruks fra Arbejdstilsynet fra 1942 til tilsynskredsene om ”Meddelelser til Arbejdsgivere og Arbejdere om lægeundersøgelses resultat”, beskrives det, hvordan arbejdsgivere, ansatte, tillidsmænd mv. skal orienteres om resultater af lægeundersøgelser som fx undersøgelser, hvor der indgår analyser af urinprøver for indhold af kviksølv. Det fremgår her bl.a., at den enkelte undersøgte arbejder får underretning af overlægen, når der ved undersøgelsen er konstateret sygdom eller sundhedsskade, som det er af betydning for den enkelte at være opmærksom på, eller som skal behandles. Den pågældende arbejders egen læge får i disse tilfælde også en underretning. Det fremgår herudover, at når undersøgelsen giver anledning til at flytte den enkelte undersøgte til andet arbejde, bliver oplysninger vedrørende den enkelte givet til arbejdsgiver og tillidsmand.

I dag gælder der særlige regler for arbejdsmedicinske undersøgelser, når undersøgelser gennemføres efter regler i arbejdsmiljølovgivningen. Det fremgår direkte af en bekendtgørelse om arbejdsmedicinske undersøgelser, at den, der forestår undersøgelsen, skal orientere den undersøgte om resultatet. Hvis den undersøgte beder om det, skal oplysningerne gives skriftligt. Bekendtgørelsen, der trådte i kraft den 1. januar 1993, implementerer et EU-direktiv fra 1989.

Det fremgår af bilag 14, at der har været foretaget en række urinprøver på ansatte for at undersøge om der var overskridelse af grænseværdien for kviksølv. Af bilag 14 fremgår det, at der på 28 virksomheder var én eller flere overskridelser af grænseværdien på 100 mikrogram kviksølv pr. liter urin i løbet af perioden 1949 til 1983. Det formodes, at det primært har været Arbejdstilsynets arbejdslæger og andet sundhedsfagligt personale på fx arbejdsmedicinske klinikker, som har været ansvarlig for disse biologiske prøver.

På baggrund af den lægefaglige norm, der følger af ansvarsreglen i lægeloven, Arbejdstilsynets instruks fra 1942 og betænkningen fra 1977 må det lægges til grund, at de arbejdslæger og andre sundhedsfaglige personer, som var ansvarlige for målingerne, har oplyst de ansatte om resultater, der var af betydning for de ansatte. Dertil kommer, at de ansatte også har fået oplysninger om målingerne på anden vis gennem virksomheden.

Det underbygges af det kendskab, som Arbejdstilsynet har til praksis m.v. dengang samt dokumenter, som 3F har fået aktindsigt i. Af et dokument fra 1973 fremgår det, at resultaterne af urin-kviksølvanalyserne for de enkelte personer for de seneste fem år havde været ophængt på en opslagstavle på virksomheden. I et dokument fra Kamstrup virksomhed fra 1974 nævnes det, at 9 ansatte med urinmåling over grænseværdien blev orienteret om problemet og blev instrueret i personlig hygiejne, og at der ville blive foretaget målinger hver tredje måned for disse. Det fremgår også af dokumenter fra 1979 og frem, at ansatte med urinmåling over grænseværdien skulle flyttes til andet arbejde, hvor der ikke blev anvendt kviksølv.

Der er også dokumenter fra Esbjerg Kemi fra 1967 og fra Sojakagefabrikken fra 1982, der underbygger, at de ansatte er blevet orienteret om måleresultaterne.

I forbindelse med medieomtalen i sommeren 2008 om kviksølvproblemerne på Grindstedværket oplyste en tidligere medarbejder, at da han havde været ansat i B2-afdelingen på værket i perio-

den 1975 til 1979 blev resultaterne af kviksølvmålingerne hver gang ophængt på en tavle ved indgangen til værkets frokoststue.

Den foreliggende dokumentation og supplerende oplysninger underbygger således, at de ansatte, der har fået foretaget målinger af kviksølv i urin, er blevet informeret om resultatet af målinger, som var af betydning for den ansatte, i forbindelse med at målingerne er blevet foretaget. Det må således forudsættes, at de ansatte som udgangspunkt er blevet informeret om resultatet af målingerne.

Virksomhedernes, sikkerheds- og tillidsrepræsentanters information om kviksølvmålinger og resultater heraf

Dokumenter og oplysninger viser, at også andre end de ansatte har haft kendskab til resultaterne af urinnmålingerne af kviksølv tilbage i tiden.

Fx har direktør Per Asmussen, Kamstrup, i en pressemeddelelse oplyst følgende:

- at produktionschefen, som fortsat er ansat på virksomheden, har oplyst, at der altid havde været fuld åbenhed vedrørende kviksølvmålingerne.
- at disse blev hængt op på opslagstavlen i produktionen, og at der blev afholdt samtale med medarbejdere, hvis kviksølvmålingerne lå højere end grænseværdien. Medarbejderne blev orienteret om, hvad det betød og hvad de burde foretage sig.

Det understøttes endvidere af dokumenter fra Kamstrup. I et dokument fra 1967 bad Arbejdstilsynet virksomheden om, at måle- og analyseresultater blev meddelt tillidsrepræsentanten. I et andet dokument fra 1973 skrev virksomheden til Arbejdstilsynet, at sikkerhedsudvalget på et møde er kommet frem til forbedring af forholdene vedrørende bl.a. ”bedre oplysning vedrørende målinger personer/lokaler”. Ifølge et dokument fra 1974 blev resultaterne af en kviksølvsundersøgelse forelagt på et møde i virksomhedens kantine.

Endelig fremgår det af en instruks fra Arbejdstilsynet fra 1942 til tilsynskredsene om ”Meddelelser til Arbejdsgivere og Arbejdere om lægeundersøgelsers resultat”, at Arbejdstilsynets tilsynskreds skal underrette såvel virksomhed som tillidsmand om hovedresultatet af lægeundersøgelser medmindre særlige forhold måtte tale herimod. Fx blev virksomheden og tillidsmanden underrettet, når lægeundersøgelsen gav anledning til, at den ansatte skulle flyttes til andet arbejde.

Reglerne i dag for arbejde med kviksølv

Det er i dag forbudt at importere, sælge og eksportere kviksølv og kviksølvholdige produkter med nogle enkelte undtagelser. Metallisk kviksølv er mærket giftigt og miljøfarligt.

For så vidt angår kviksølvforgiftning har dette kunnet anerkendes som erhvervssygdom siden 1933. I dag følger det af erhvervssygdomsfortegnelsen, at toksisk hjerneskade/demens, kviksølv allergi samt nyreskade kan anerkendes som en arbejdsskade, hvis den tilskadekomne har været relevant udsat for kviksølv og visse af dets forbindelser.

Det skal i midlertidig understreges, at selv om man har været udsat for påvirkning af kviksølv, så er det ikke ensbetydende med, at man udvikler en sygdom som følge heraf. Omfang og udstrækning af påvirkningen har ikke mindst stor betydning i den forbindelse.

5. 3F's anmodning om aktindsigt

I forbindelse med 3F's anmodning om aktindsigt i dokumenter i tilknytning til Grindstedsredegørelsens bilag 14 skal det generelt bemærkes, at det er vanskeligt at rekonstruere hændelsesforløbet i sager, der ligger 30-60 år tilbage i tiden. Der er derfor i forhold til det store eftersøgningsarbejde i de mange sager kun i et ganske begrænset omfang frembragt dokumenter, der er relevante i forbindelse med 3F's anmodning om aktindsigt.

Årsagen til det relativt lille antal dokumenter er, at Arbejdstilsynet frem til 1977 typisk ikke gav skriftlige påbud, som man kender det i dag. I stedet for indførte Arbejdstilsynet i overensstemmelse med de daværende regler bemærkninger om inspektioner, mangler og påbud i tilsynsbøger, som virksomhederne skulle opbevare i fem år. Først i 1977 blev virksomhedernes tilsynsbøger erstattet af ringbind, hvor tilsynsrapporter skulle indsættes, og hvor Arbejdstilsynet beholdt en kopi af tilsynsrapporterne. Der foreligger dermed kun begrænset skriftlig dokumentation for årene før 1977.

Det er derfor Arbejdstilsynets generelle vurdering, at det ikke er muligt på en dækkende måde at rekonstruere hændelsesforløb og tilsynsindsats i forhold til eventuelle arbejdsmiljøproblemer på konkrete virksomheder jo længere tid man går tilbage og især før 1977.

Konkret om 3F's anmodning om aktindsigt

3F anmodede den 3. november 2008 Arbejdstilsynet om aktindsigt i dokumenter i tilknytning til redegørelsens bilag 14. 3F angav særlig interesse i at få oplysninger om, hvad Arbejdstilsynet havde foretaget sig i forbindelse med overskridelse af grænseværdier for kviksølv. Endvidere var 3F særligt interesseret i oplysninger for følgende virksomheder: A/S Tempress/Tempress, Bergsøe, Sojakagefabrikken, Elektroluma, Esbjerg Kemi, Kamstrup, P.S. Wodskou A/S, Struer Chem Lab. og Vitrohm.

Arbejdstilsynet oplyste den 10. december 2008 3F om, at Arbejdstilsynet ikke var i besiddelse af dokumenterne og opfordrede 3F til at kontakte landsarkiverne og Rigsarkivet, der opbevarer dokumenterne.

3F klagede den 12. december 2008 til Beskæftigelsesministeriet. Arbejdstilsynet bad den 26. januar 2009 Beskæftigelsesministeriet om at få sagen hjemvist til fornyet behandling. Ministeriet hjemviste den 20. februar 2009 sagen til Arbejdstilsynet.

Arbejdstilsynet anmodede den 30. marts 2009 efter en fornyet vurdering af sagen Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø om at fremsende kopier af akter om målinger af kviksølv samt øvrige akter.

Arbejdstilsynet gennemgik manuelt sagslister fra hhv. Rigsarkivet og Landsarkiverne med henblik på at finde relevante journalnumre på de ovennævnte virksomheder fordelt over hele landet for perioden 1949 til 1983. Herudover rekvirerede Arbejdstilsynet løbende sager på virksomhederne fra Rigsarkivet, for så vidt angik tidligere direktoratsdokumenter samt løbende sager fra fire landsarkiver, for så vidt angik tidligere tilsynskredsedokumenter. Arbejdstilsynet sorterede manuelt samtlige tilsynsdokumenter, som lå på sagen for hver enkel virksomhed og tog kopi af de dokumenter, som var relevante for aktindsigtsanmodningen. Hovedparten af tilsynsdokumenterne vedrørte helt andre forhold på virksomhederne end kviksølvmålinger og dokumenter i relation hertil.

Arbejdstilsynet indhentede alene fra Rigsarkivet og gennemgik 80 arkivkasser med sager – dog med et forholdsvist begrænset antal relevante dokumenter som resultat.

Herudover foretog Arbejdstilsynet en juridisk vurdering af, om der var oplysninger, som var undtaget fra adgangen til aktindsigt efter offentlighedslovens § 12, stk. 1, nr. 1, eller efter andre bestemmelser i offentlighedsloven.

Arbejdstilsynet orienterede 3F om sagens fremdrift den 1. april 2009, den 9. juli 2009, den 4. september 2009, den 30. september 2009, den 2. november 2009, den 1. december 2009, den 16. december 2009 og den 15. januar 2010. 3F klagede den 16. januar 2010 over sagsbehandlingstiden.

Arbejdstilsynet gav den 19. februar 2010 3F aktindsigt i samtlige tilsynsdokumenter, som Arbejdstilsynet kunne fremskaffe, herunder for Kamstrup. Der var ikke dokumenter for virksomhederne P.S Wodskou og Struer Chem. Lab.

Såkalde følsomme personoplysninger blev undtaget fra aktindsigt i henhold til offentlighedslovens regler om enkeltpersoners private forhold, herunder om helbredsoplysninger. Oplysninger om navne, CPR-numre og lignende, der kunne identificere personer i forbindelse med kviksølv-målinger på ansatte, var således overstreget i det materiale, der blev udleveret til 3F.

Arbejdstilsynet beklagede samtidigt den lange sagsbehandlingstid overfor 3F. Arbejdstilsynet henviste til, at det havde vist sig særdeles vanskeligt og tidskrævende at tilvejebringe dokumenter fra landsarkiver og Rigsarkivet for en periode, der rakte mere end 60 år tilbage.

3F rettede den 23. februar 2010 henvendelse til Arbejdstilsynet og spurgte efter de specifikke måledokumenter, som lå til grund for udarbejdelsen af bilag 14.

Arbejdstilsynet oplyste den 3. marts 2010, at bilag 14 var udarbejdet på baggrund af oplysninger, som indgik i Arbejdstilmiljøinstituttets forskningsprojekt i 1991 om ældre mænd, som havde været udsat for kviksølvdampe. I dokumentet blev virksomhedsnavn, den ansattes navn, måleresultat og måledato oplyst. Følsomme personoplysninger blev undtaget fra aktindsigt i henhold til offentlighedsloven. Oplysninger om navne på de ansatte var således overstreget i det materiale, som blev udleveret til 3F.

Baggrunden for, at Arbejdstilsynet har overstreget oplysninger om CPR-numre og navne på ansatte i forbindelse med kviksølvs-målinger efter offentlighedsloven er således, at der er tale om følsomme personoplysninger. Arbejdstilsynet har som udgangspunkt efter forvaltningsloven tavshedspligt, når det er nødvendigt at hemmeligholde en oplysning for at varetage væsentlige hensyn til private interesser, herunder enkeltpersoners interesse i at beskytte oplysninger om personlige forhold, herunder helbredsoplysninger.

Det gælder dog ikke, hvis den, som anmoder om aktindsigt, har indhentet et samtykke fra den eller de personer, som er omtalt i måledokumenter. I disse tilfælde vil Arbejdstilsynet sende måledokumenter med relevante oplysninger til den, som anmoder om aktindsigt, for så vidt angår oplysninger om den eller de personer, der er omfattet af fuldmagten. Som nævnt var der ikke i det dokument, som lå til grund for bilag 14 oplysninger om CPR-numre og adresser på de ansatte. Dog er der i nogle af dokumenterne fra aktindsigtssagen vedrørende bilag 14 fundet måleresultater med CPR-numre.

6. Generelt om ansvaret i forhold til arbejdsmiljø og arbejdsskader

Virksomhederne

Det er arbejdsgiveren, der har ansvaret for at sikre, at de ansatte har et sikkert og sundt arbejdsmiljø på virksomheden. Arbejdsgiveren skal således sørge for, at arbejdsforholdene er sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarlige, og at der føres effektivt tilsyn med, at arbejdet udføres sikkerheds- og sundhedsmæssigt forsvarligt. Arbejdsgiveren skal desuden sørge for, at de ansatte får nødvendig oplæring og instruktion i at udføre arbejdet på farefri måde. Arbejdsgiveren skal gøre de ansatte bekendt med de ulykkes- og sygdomsfarer, der eventuelt er forbundet med deres arbejde.

Arbejdstilsynet

Arbejdstilsynets opgave er at føre tilsyn med, at virksomhederne overholder arbejdsmiljøreglerne. Det har været et bærende princip i en lang årrække, men herudover er der også sket en løbende udvikling af både tilsyn, arbejdsmiljøregler og håndhævelse gennem årene.

Der er således sket en løbende udvikling af systematik, ensartethed og konsekvens i tilsynet. Fx udarbejdede Arbejdstilsynet i 90'erne kvalitetsprocedurer for hvordan tilsynet skal udføres. Disse procedurer tilpasses løbende efter ændringer i regler, håndhævelse og fokusområder.

Dette sammenholdt med, at der gennem de sidste 60 år er sket en rivende teknisk udvikling og kommet langt større arbejdsmiljøfaglig viden om fx stoffer og materialer, har i væsentligt omfang yderligere sikret, at der i dag er en bedre forebyggelse end tidligere.

Hertil kommer at tilsynsindsatsen fra 2012 målrettes endnu mere mod virksomheder, der vurderes at have de største problemer med arbejdsmiljøet. De får flere tilsyn med indførelsen af såkaldt risikobaseret tilsyn. Det sker som led i den nye strategi for arbejdsmiljøindsatsen frem til 2020, som regeringen i marts 2011 indgik aftale med Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti og Radikale Venstre om. Den nye måde at gribe tilsynsindsatsen an på er blevet mulig, fordi Arbejdstilsynet i 2005 begyndte et meget omfattende arbejde, der betyder, at Arbejdstilsynet ved udgangen af 2011 har screenet arbejdsmiljøet på samtlige virksomheder med ansatte. Arbejdstilsynet har på den måde fået detaljeret viden om hver enkelt virksomhed. Det bliver sådan, at virksomheder, der får påbud, får et nyt risikobaseret tilsyn efter 12-18 måneder. Virksomheder, der arbejder med farlige kemiske stoffer (fx kviksølv) og får mange påbud, vil dog blive fulgt endnu tættere.

Arbejdsskadestyrelsen

Hvor Arbejdstilsynet har fokus på virksomhedernes forebyggende arbejdsmiljøarbejde, har arbejdsskadesystemet til formål at yde erstatning og godtgørelse til tilskadede eller deres efterladte ved arbejdsskade. Arbejdsskader kan opdeles i to hovedkategorier, ulykker og erhvervsbetingede sygdomme.

For så vidt angår en erhvervsbetiget sygdom, skal der være dokumentation for en årsagssammenhæng mellem den arbejdsmiljømæssige påvirkning og den konstaterede sygdom.

En række sygdomme og påvirkninger, hvor der er medicinsk dokumentation for en sådan årsagssammenhæng, er listet på Arbejdsskadestyrelsens erhvervs sygdomsfortegnelse og vil umiddelbart kunne anerkendes som en erhvervs sygdom. Dertil kommer, at selvom en sygdom ikke står på listen over erhvervs sygdomme, kan der konkret være en sådan grad af sandsynlighed for, at sygdommen skyldes arbejdsforholdene, at den alligevel vil kunne blive anerkendt som en erhvervs sygdom. I disse situationer forelægges sagen for Erhvervs sygdomsudvalget, der indstiller til Ar-

bejdsskadestyrelsen om sagen kan anerkendes. Erhvervssygdomsudvalget er sammensat af medicinsk ekspertise og repræsentanter for arbejdsmarkedets parter.

Arbejdsskadestyrelsens virksomhed er ved lov fastsat til at behandle sager om arbejdsskader m.v., som anmeldes til styrelsen. Arbejdsskadestyrelsens virksomhed finansieres af skadeforsikrings-selskaberne og Arbejdsmarkedets Erhvervssygdomssikring via gebyrer for hver anmeldt sag. Styrelsen har ikke kompetence til at anvende indtægterne fra gebyrer til anden virksomhed end den der knytter sig til behandlingen af anmeldte skader.

Læger og tandlæger

Reglerne omkring anmeldelse af erhvervsbetingede sygdomme har ændret sig både i praksis og lovgivningsmæssigt over de seneste 40 år.

Forud for 1976 var det kun arbejdsgiveren, der havde pligt til at anmelde erhvervssygdomme, men i 1976 blev reglerne ændret, således at også læger og tandlæger fik pligt til at anmelde erhvervssygdomme.

Dette var blandt andet begrundet i, at det var vanskeligt for arbejdsgivere at gennemskue, hvorvidt der var tale om en erhvervsbetinget sygdom eller en almindelig sygdom. Det blev yderligere vanskeliggjort for arbejdsgivere af, at visse erhvervssygdomme er lang tid om at udvikle sig, hvorfor påvirkningen kunne stamme fra en tidligere arbejdsplads, som den aktuelle arbejdsgiver ikke havde viden om.

Denne erkendelse førte til, at arbejdsgiverens pligt til at anmelde erhvervsbetingede sygdomme til Arbejdsskadestyrelsen ophørte ved en regelændring i 1999, hvorfor hovedansvaret i dag påhviler læger og tandlæger.

7. Nye og fremadrettede initiativer

Forældelse af anmeldte arbejdsskader

Der er med virkning fra 12. maj 2011 indført nye regler om forældelse, hvorefter der ikke længere findes en 30-årig forældelsesfrist for erhvervssygdomme. Dette har relevans for langt hovedparten af de anmeldelser, hvor udsættelsen for fx kviksølv har foregået tilbage i tiden.

Det medfører hermed, at der er taget hånd om den problematik, som også fremgik af Grindstedredegørelsen, nemlig, at man risikerede at nogle af de sager der kunne blive anmeldt i praksis kunne være forældede.

Arbejdsskadeloven indeholder imidlertid fortsat en 5-årig forældelsesfrist for alle arbejdsskader. Denne regnes fra det tidspunkt, hvor den tilskadekomne bliver klar over, at pågældende har et krav, eller fra den dag, hvor pågældendes manglende kendskab til kravet kan tilregnes denne som groft uagtsomt. Denne forældelsesfrist er på 3 år i sager, der er omfattet af lovgivningen om arbejdsskade før 1. januar 2004.

Et krav kan derfor være forældet, hvis tilskadekomne for eksempel af en læge bliver gjort opmærksom på en sygdom, der har sammenhæng med skadelige påvirkninger på arbejdspladsen, og tilskadekomne undlader at anmelde dette i en periode på 5 år (3 år) herefter. Denne dokumentation kan i sagens natur være svær at tilvejebringe, da Arbejdsskadestyrelsen i den konkrete sag skal kunne dokumentere, at tilskadekomne af en læge har fået underretning om, at der er sammenhæng

mellem en skadelig påvirkning på arbejdet og en sygdom, hvilket i praksis er meget svært, når sagerne ligger så langt tilbage i tiden. Den korte forældelsesfrist relaterer sig således alene til meget få sager.

Arbejdsskadestyrelsens samarbejde med fagbevægelsen

I forlængelse af Fagbladets artikler i juni om at tidligere ansatte på Kamstrup har været udsat for høje eksponeringer af kviksølv, har Arbejdsskadestyrelsen indledt et samarbejde med 3F for at sikre, at alle relevante sager bliver anmeldt til, og at sagsbehandlingen foregår så smidigt som muligt.

Arbejdsskadestyrelsen afholdt den 15. juni 2011 et møde med fagforbundet 3F. Under mødet understregede Arbejdsskadestyrelsen, at det på grund af forældelsesreglerne er vigtigt, at styrelsen får alle anmeldelser af erhvervs sygdomme så hurtigt som muligt.

Endvidere blev der aftalt:

- At tiltagene fra henholdsvis 3F og Arbejdsskadestyrelsen drejer sig om alle sager – uanset arbejdsplads – hvor ansatte eventuelt har pådraget sig en arbejdsskade i forbindelse med udsættelse for kviksølv.
- At 3F gennem oplysning til deres afdelinger, pressekontakt m.v. forsøger at finde de medarbejdere, der er blevet syge.
- At Arbejdsskadestyrelsen bruger den viden, som er opsamlet fra Grindsted-sagerne til at udarbejde spørgeskemaer osv. til brug for sagsbehandlingen.
- At Arbejdsskadestyrelsen nedsætter et særligt team af sagsbehandlere, som har erfaring og viden om udsættelse for kviksølv.
- At Arbejdsskadestyrelsen udarbejder statistik over antallet af anmeldte sager.

Med henblik på en målrettet og effektiv behandling af de kviksølvsager, der måtte blive anmeldt, har Arbejdsskadestyrelsen nedsat et tværgående team af sagsbehandlere, som har stor erfaring fra tidligere med behandling af sager om kviksølv.

Arbejdsskadestyrelsen har endvidere iværksat følgende:

- Udarbejdelse af et spørgeskema, der specifikt henvender sig til personer, der har arbejdet med kviksølv, til brug for den indledende oplysning af sagerne.
- Udarbejdelse af retningslinjer for behandlingen/undersøgelsen af de ansatte, der bliver henvist til arbejdsmedicinske klinikker (AMK), således at det sikres, at der sker en ensartet behandling/undersøgelse af de skadelidte.
- Udarbejdelse af statistik på, hvor mange sager, der indgår til Arbejdsskadestyrelsen fordelt på virksomhed og udfald (afvist, anerkendt, erstatningsudbetalinger).

Dansk Metal er ligesom 3F ved at undersøge, om man på sit område kan finde frem til ansatte, der er blevet syge, og har den 14. juni udsendt en pressemeddelelse herom.

Arbejdsskadestyrelsen har yderligere taget kontakt til LO om bistand til at komme i kontakt med andre forbund med henblik på at sikre, at alle relevante sager anmeldes til Arbejdsskadestyrelsen så hurtigt som det er muligt at identificere tidligere ansatte, der kan være blevet syge af arbejde med kviksølv.

LO har meddelt, at man via sine hovedpolitiske udvalg på området vil gøre medlemsforbundene opmærksom på, at Arbejdsskadestyrelsen har et beredskab, som skal sikre optimal håndtering af konkrete skadetilfælde på kviksølvområdet.

Med disse tiltag og medieomtalen forventes det, at ansatte, der mener, at de er blevet syge af arbejdet med kviksølv får anmeldt deres skade til Arbejdsskadestyrelsen.

